

Ekonomska i ekohistorija: časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša, god. 4, br. 4, 2008.

Zagreb – Samobor: Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju – Meridijani, 290 str.

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju, Sekcija za ekonomsku i socijalnu povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, Zagreb i međunarodni istraživački projekt Zavoda za hrvatsku povijest *Triplex Confinium – hrvatska višegraničja u euromeditranskom kontekstu* pokrenuli su 2005. **Ekonomsku i ekohistoriju: časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša**. Riječ je o međunarodnome časopisnom projektu interdisciplinarne orijentacije, utemeljenome na diskursu ekohistorije i socioekonomske historije u čijem su središtu čovjek unutar nekog ekosustava i promjene ekosustavâ u vremenu. Odabirom radova časopis nastoji pratiti smjerove razvoja europske i svjetske povijesti okoliša kao znanstvene discipline. Četvrti je broj tematski podijeljen na pet cjelina. Prvi i najopsežniji dio posvećen je temi broja – *šume i ljudi*, kojom se nastoji potaknuti interes za znanstvenu disciplinu povijest šuma u širem povijesnom i humanističkom kontekstu, koja u hrvatskoj historiografiji još uvijek nije doživjela punu implementaciju i razvoj.

Hrvoje Petrić u izvornome znanstvenom radu »'Neodrživi razvoj' ili kako je krčenje šuma u ranome novom vijeku omogućilo širenje Đurđevačkih pijesaka?« (str. 5–26) analizira ekosustav podravnih pijesaka (*Đurđevački pijesci, Podravnski peski, Krvavi peski*). Otvara se pitanje održivoga, odnosno neodrživog razvoja, tj. je li postupak *otvaranja* podravnih pijesaka, koji su se nalazili ispod hu-

musnog sloja, primjer poremećaja ekosustava. Uzroke tog poremećaja autor prije svega nalazi u djelovanju antropogenih čimbenika, ali i upozorava na mogućnost utjecaja klimatskih promjena. Na temelju vlastitog istraživanja i relevantnih spoznaja smješta *otvaranje* pijesaka u novovjekovno razdoblje, što se kronološki poklapa s tzv. malim ledenim dobom. Pokretnost pijesaka zaustavljena je na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće sustavnim pošumljavanjem terena. Tekst prate brojne fotografije, srednjovjekovni i novovjekovni zemljovidni sjeverozapadne Hrvatske, koji pridonose boljem razumijevanju problematike.

»Usoda gozdov na slovenskem do 16. stoletja« (str. 27–51) izvorni je znanstveni rad Darje Mihelič u kojem analizira oblike eksploatacije šuma i njihovu zaštitu u srednjem vijeku na slovenskom prostoru. Izlaganje temelji na šumskim i rudarskim redovima te statutima istarskih gradova: Kopra, Izole, Pirana i Trsta. Autorica upozorava na disproporciju tadašnjega šumskog zakonodavstva koje se nalazi u procijepu između zaštite materijalnih interesa vlasnikâ šuma i brige za očuvanje šumskog blaga.

Izvorni znanstveni rad »Šuma i šumsko drveće u hrvatskim ranosrednjovjekovnim ispravama – činitelj koji nedostaje« (str. 52–63) Marina Knezovića analizira odnos čovjeka i šume u ranome srednjem vijeku. Iako su šuma i drvo bili iznimno važni u životu srednjovjekovnog čovjeka (komercijalna vrijednost, zaklon, odmorište, dio identiteta, izvor misticizma itd.), hrvatske srednjovjekovne isprave o njima donose razmjerno malo podataka. Njihov nedostatak autor objašnjava pretjeranim iskorištavanjem šuma i stvaranjem ogoljenih područja krajem ranoga srednjeg vijeka, ponajprije na prostoru hrvatske ranosrednjovjekovne države.

Silvija Pisk u radu »Šuma i drveće u latinskim srednjovjekovnim dokumentima: primjer moslavačkog kraja« (str. 64–70) bavi se šumom i vrstama drveća moslavačkoga kraja u srednjem vijeku. Rad se zasniva na dokumentima objavljenima u Diplomatičkom zborniku (Smičiklas, Tadija /1907–1912/. *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. 5–10, Zagreb), ispravama iz kancelarije Čazmanskoga kaptola i Pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije na Moslavačkoj gori te dokumentima ugarske provenijencije. Njihovom analizom autorica je ustanovila da su, uz rijeke, utvrde i putove, šuma i drveće bili važan čimbenik pri razgraničavanju posjeda. Drveće je zapisivano na različite načine, a postojale su tri inačice imena: latinska, mađarska i slavenska. Prevlast mađarskih naziva stabala tumači mađarskim podrijetlom zapisivača.

»Kratka osvrt na povijest šuma Hrvatske i Slavonije od 1850. godine do Prvoga svjetskog rata« (str. 71–93) izvorni je znanstveni rad Mire Kolar Dimitrijević u kojem se promatraju šume kao temelj nacionalnog bogatstva u 18. i 19. stoljeću. Autorica smatra da je povijest šuma nezostavni dio gospodarske povijesti, čemu u hrvatskoj historiografiji nije posvećeno dovoljno pozornosti. Problematici metodički pristupa kroz vlasničke odnose i stoga se kratko osvrće na povijest državnih šuma, šuma imovnih općina kao nasljednica šuma Vojne krajine, veleposjedničkih šuma, šuma zemljišnih zajednica, crkvenih šuma, šuma Plemenite općine Turopolje i gradskih šuma (primjer šuma Koprivnice i Petrinje). Na svakoj spomenutoj razini analizira gospodarenje šumama, načine nadzora, zaštitu i devastaciju kao posljedicu pretjerane eksploatacije.

Rad J. Klanovicza, J. F. Netoa i A. L. Mafre »Southern Brazilian indigenous po-

pulations and the forest: towards an environmental history« (str. 94–103) iznosi istraživanje povijesti okoliša indijanskih domorodačkih plemena južnog Brazila (Kaingáng, Guarani i Xokleng) u smislu iskorištavanja genetičkih biljnih resursa, okoliša i tla. Autori smatraju da je pitanje održivog razvoja i očuvanje prašuma od presudne važnosti, pa je nužno zajedništvo i suradnja u rješavanju tog pitanja, tj. uvođenje domorodačkih ekoloških spoznaja u znanstvenu praksu.

Drugi dio (*Članci*) donosi nekoliko vrlo zapaženih znanstvenih radova koji tematiziraju povijest okoliša s različitih aspekata.

»Prirodni i kulturni pejzaži Pokrčja u mletačkim katastrima 1709./1711.« (str. 104–114) izvorni je znanstveni rad Mirele Slukan Altić. Na temelju arhivskih izvora autorica analizira promjene u prirodnom i kulturnom pejzažu Pokrčja nastale kolonizacijom tog prostora nakon oslobođenja od Osmanlija. Valorizira vrijednost mletačkih katastarskih karata pojedinih okruga, koje su svojevrsni zemljišno-demografski sumarnik s prikazom svih naselja, s iscrpnim statističkim tablicama koje dokumentiraju demografske odnose, gospodarsku osnovu naselja, način obrade poljoprivrednih površina i agrarnu gustoću za svako naselje.

U izvornome znanstvenom radu »Hygiene and commerce: the example of Dalmatian lazarettos from the fourteenth until the sixteenth century« (str. 115–133) Sabine Florence Fabijanec razmatra razvoj sanitarnih mjera u dalmatinskim komunama krajem srednjega vijeka, koje dovodi u vezu s njihovim trgovačkim prometom. Analizom izvornih dokumenata zaključuje da se, za razliku od srednjovjekovnog Dubrovnika, u dalmatinskim komunama sanitarnim problemima izazvanima uvozom zaražene robe pristupalo nesustavno.

Tek uspostavom *splitske skele* 1592. tim se problemima počela posvećivati znatno veća pozornost.

»Čovjek i okoliš u socijalnom kontekstu. Prilog socijalno-ekološkom istraživanju« (str. 134–150) stručni je rad Tomislava Krznara u kojem on na temelju analize jednoga godišta časopisa *Socijalna ekologija* (*Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline* /2007/, god. 16, br. 1-4) predstavlja mogućnost povezivanja različitih humanističkih disciplina unutar njihove ishodišne točke – okoliša. Upravo u tom kontekstu autor promatra socijalnu ekologiju, čija rješenja u eri razornog utjecaja industrijskog društva na prirodu i okoliš postaju fundamentalna za čovjekov opstanak i društveni razvoj.

»Živjeti 'Triplex Confinium'« (str. 151–231) naslov je vrlo opširne biografije i bibliografije prof. dr. sc. Drage Roksandića koju je u povodu njegovih 60 godina života priredio Hrvoje Petrić. Autor iscrpno iznosi životopis, znanstvenu, nastavnu i stručnu djelatnost profesora Roksandića, redovitog profesora na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta

u Zagrebu. U iznimno predanome znanstvenom, nastavnom i stručnom radu profesor Roksandić stvara impozantan bibliografski opus koji ga svrstava u krug najaktivnijih istraživača relevantnih tema novovjekovne hrvatske i europske povijesti.

Vesna Pleše u prilogu »Ugljenarenje – proizvodnja ugljena iz drva u Gorskototararu« (str. 232–233) daje kratak osvrt na povijest proizvodnje ugljena u Gorskototararu, koja datira još od 16. stoljeća, a intenzivirana je u 17. stoljeću otvaranjem manufaktura za proizvodnju željeza u dolini Kupe i čabarskom kraju. Nekada tradicionalno zanimanje danas gotovo nestaje, stoga bi ovaj prilog trebao biti poticaj daljnjem istraživanju navedene problematike.

Završni dio četvrtoga broja *Ekonomске i Ekohistorije* donosi prikaze knjiga (str. 234–263) i nekoliko znanstvenih skupova (str. 264–285) održanih od 2006. do 2008. godine.

Ivančica Jež

*Osnovna škola »Veliki Bukovec«,
Veliki Bukovec*